אֲפִילּוּ אם נכתב בגט זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן – לכל הזוגות הכתובים בו, נַמֵּי הֲוֵי גט זה אופן של 'טוֹפֶס', כיון שכל זוג נזכר בגט בנפרד, ונמצא שהזוג האחרון מפסיק בין חתימת העדים לזוגות הקודמים, ואם כן חתמו העדים רק על הזוג האחרון. אֶלָּא הֵיכִי דָּמֵי אופן של 'כְּלָל', זהו באופן דְּכָתַב בגט 'אָנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵּירַשְׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית', ואזי מוכח שהעדים חתמו על כל הזוגות ולא רק על האחרון. הגמרא מקשה עַל דְּעַת רבי יוחנן: מַתְקִיף לַהּ רַבִּי אַבָּא, לְדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר שאם כתוב בגט זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן הֲוֵה אופן של 'כְּלָל', אף אם כל זוג נכתב בנפרד, הרי לַיְחוּשׁ – יש לחשוש דִּלְמָא כִּי חָתְמוּ סָהֲדֵי, אַבְּתָרָא הוּא דַּחֲתִימִי – שמא כאשר חתמו העדים, הם חתמו רק על הזוג האחרון, שהרי מִי [–האם] לֹא תַּנְיָא, עֵדִים הַחֲתוּמִים עַל שְׁאֵילַת שָׁלוֹם בְּגֵט – גט שבסופו כתובה שאילת שלום, כגון 'שאלו בשלומו של פלוני', וחתמו העדים אחריה, פָּסוּל הגט, שכן חַיְישִׁינַן שֶׁמָּא רק עַל שְׁאֵילַת הַשָּׁלוֹם חָתְמוּ העדים, ולא על הגט. ואם כן, גם בגט הכתוב באופן של זמן אחד לכולם יש לחשוש שמא חתמו העדים רק על הזוג האחרון, ומדוע אמר רבי יוחנן שגט זה כשר לכל הזוגות. מתרצת הגמרא, לָאו אֵיתְמַר עֲלָהּ – האם לא נאמר על ברייתא זו, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, לְיִדְיהּ מְפָרְשָׁא לִי מִינַּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן – לי עצמי התפרש מרבי יוחנן, שאם כתוב הלשון 'שָׁאֲלוּ בשלום פלוני' הגט אכן פָּסוּל, שכן שאילת השלום מפסיקה בין הגט לחתימות, אך אם כתוב הלשון 'וְשָׁאֲלוּ בשלום פלוני', בוא"ו, הגט כָּשֵׁר שכן מוכח שהעדים חתמו גם על הגט, שהרי שאילת השלום מחוברת אל נוסח הגט ואינה דבר נפרד המהווה הפסק. ואם כן, הָכִי נַמִּי – גם בגט זה כשכתוב זמן אחד לכולן, מדובר דְּכָתְבִי בֵּיהּ בגט זה שכתבו חמשת האנשים, 'פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי' בוא"ו החיבור, ולכן אין לומר שחתמו העדים רק על הזוג האחרון, שאין הזוגות האחרונים מפסיקים בין הזוגות הראשונים לחתימות, שהרי הוא"ו מחברם, ולכן הגט כשר לכל הזוגות. מקשה הגמרא עוד עַל דְּבָרֵי רבי יוחנן: וְתוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר שגט הכתוב באופן של זְמַן לְכָל אֶחָד, כלומר, שכתוב בו תאריך שונה לכל זוג, זֶהוּ אופן של 'טוֹפֶס', אם כן מַאי אִירְיָא – מדוע אומר התנא שהגט פסול מִשּׁוּם שהטּוֹפֶס הנפרד מחשיב גיטין אלו כגיטין נפרדים, והגט האחרון מפסיק בין החתימות לגיטין הראשונים, וְתֵיפּוֹק לֵיהּ – וילמוד התנא שיש לפסול גט זה מטעם אחר, דְּהָרֵי חָזֶה לֵיהּ כל אחד מן הגיטין הראשונים גט שנִכְתַּב בְּיוֹם וְנִחְתַּם בַּלַּיְלָה, כלומר שנחתם לאחר היום שנכתב, שהרי העדים חתמו בתאריך של הגט האחרון. מתרצת הגמרא, אָמַר לֵיהּ מַר כַּשְׁיָא בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא לְרַב אַשִׁי, הָכִי אָמְרִינַן מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מדובר במשנה באופן דִּכְתִיב בֵּיהּ בכל הגיטין 'כְּחַד בְּשַׁבָּא', 'כְּחַד בְּשַׁבָּא', שכולם אכן נכתבו ביום אחד. ולכן הגיטין הראשונים פסולים רק משום שהחתימות מופסקות מהם על ידי הגיטין האחרונים. הגמרא מקשה על שיטת ריש לקיש: אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אַשִׁי, לְדַעַת רֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר שגט הכתוב באופן של זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן, נַמִּי אופן של 'טוֹפֶס' הֲוֵי, ורק הזוג האחרון יכול להתגרש בו, וְהֵיכִי דָּמֵי אופן של 'כְּלָל' שכל הזוגות יכולים להתגרש בו, זהו דִּכְתִיב בֵּיהּ בגט הָכִי, 'אֲנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵּירַשְׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית'. איך יתכן לגרש בגט זה, והרי באופן זה נִמְצְאוּ שְׁתֵּי נָשִׁים מְתֻגָּרְשׁוֹת בְּגֵט אֶחָד, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה (דברים כד א) 'וְכָתַב לָהּ', ומשמע שהגט צריך להיות כתוב רק לה וְלֹא לָהּ וְלַחֲבֶרְתָּהּ. מתרצת הגמרא, מדובר באופן דְּלְאַחר שכתב 'פלוני ופלוני גירשנו נשותינו' הָדַר – חזר וְכָתַב 'פְּלוֹנִי גֵּירַשׁ פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי גֵּירַשׁ פְּלוֹנִית', ואם כן הנוסח הראשון הועיל להוכיח שהעדים חתמו על כל הזוגות, והנוסח האחרון מועיל להחשיב גט זה כגט לכל אשה ואשה בנפרד. מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אַשִׁי, וּמַאי שְׁנָא דין הגט, שצריך להיות כתוב לכל אשה בנפרד, מֵהָא דְּתַנְיָא לגבי עבדים, הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לִשְׁנֵי עֲבָדָיו, שכתב בשטר 'כל נכסי לפלוני ופלוני עבדי', קָנוּ עבדיו את נכסיו, וגם העבדים עצמם הם בכלל הנכסים, ולכן כל עבד קנה את חציו וחצי חבירו, וְשניהם מְשַׁחְרְרִין זֶה אֶת זֶה, שכל אחד משחרר את חצי חבירו השייך לו. ונמצא ששטר זה שחרר את העבדים מן האדון, אף על פי שהוא כתוב לשני העבדים ביחד. והרי שחרורי עבדים נלמדים מגיטי נשים, ואם כן, כיון ששטר שחרור לשני עבדים כשר, גם גט לשתי נשים צריך להיות כשר בלשון 'אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית', ואין צורך לחזור ולכתוב 'פלוני גירש פלונית, ופלוני פלונית'. מתרצת הגמרא, וְלָאו אוֹקִימְנָא – והאם לא העמדנו ברייתא זו לעיל (מב.) בְּאופן שכתב שְׁנֵי שְׁטָרוֹת לשני העבדים, והקנה להם אותם ביחד. ואם כן, כל שטר כתוב לשם עבד אחד בלבד, ושטר הכתוב לשם שניהם אכן יהיה פסול. הגמרא מביאה ברייתות כדעת רבי יוחנן וריש לקיש: תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וכן תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, חֲמִשָּׁה שֶׁכָּתְבוּ בְּתוֹךְ הַגֵּט 'אִישׁ פְּלוֹנִי מְגָרֵשׁ פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי פְּלוֹנִית', וְיֵשׁ זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן, וְהָעֵדִים חתומים מִלְּמַטָּה, הדין הוא שכּוּלָּן כְּשֵׁרִים, וְתַנָּא גט זה לְכָל אַחַת וְאַחַת מן הנשים הכתובות בו. אך אם כתוב זְמַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מן הזוגות, וְהָעֵדִים חתומים מִלְּמַטָּה, הדין הוא שרק אֶת הזוג שֶׁהָעֵדִים נִקְרָאִים עִמּוֹ, כלומר הזוג התחתון, כָּשֵׁר, ושאר הזוגות פסולים. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, אף אם יש זמן לכל אחד ואחד, מכל מקום רק אִם יֵשׁ רֶיוַח בֵּינֵיהֶן – בין זוג לזוג, פָּסוּל הגט לגבי הזוגות העליונים, שהריווח מפסיק בין חתימות העדים לגיטין העליונים. וְאִם לָאו – שאין ריווח בין הזוגות, כָּשֵׁר הגט אפילו לגבי הזוגות העליונים, לפי שֶׁאֵין הזְּמַן הכתוב בין כל זוג לזוג מַפְסִיקָן, אלא רק ריווח יכול להפסיק את החתימות מן הזוגות העליונים. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ, חֲמִשָּׁה שֶׁכָּתְבוּ באופן של כְּלָל בְּתוֹךְ הַגֵּט, כלומר בנוסח 'אָנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵּירַשְׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית, פְּלוֹנִי גֵּירַשׁ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִי גֵּירַשׁ פְּלוֹנִית', וְיֵשׁ זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן – לכל הזוגות, וְהָעֵדִים חתומים מִלְּמַטָּה, הדין הוא שכּוּלָּן כְּשֵׁרִין, וְתַנָּא גט זה לְכָל אַחַת וְאַחַת. אך אם כתוב זְמַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מן הזוגות, וְכן יש רֶיוַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מן הזוגות, וְהָעֵדִים חתומים מִלְּמַטָּה, הדין הוא שרק אֶת הזוג שֶׁהָעֵדִים נִקְרָאִין עִמּוֹ, כלומר הזוג התחתון, כָּשֵׁר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רֶיוַח בֵּינֵיהֶם – בין הזוגות, פָּסוּל הגט לגבי הזוגות העליונים, שֶׁהרי הַזְּמַן מַפְסִיקָן מחתימות העדים, שהרי יש זמן לכל אחד ואחד. מקשה הגמרא, וְלדעת רֵישׁ לָקִישׁ, שאף גט שיש בו זמן אחד לכולם פסול לגבי הזוגות העליונים, אם לא כתב בנוסח 'פלוני פלוני גירשנו' וכו', אם כן מַאי אִירְיָא – מדוע אומרת ברייתא זו שרק אם כתוב זְמַן אֶחָד לְכָל אֶחָד וְאֶחָד הגט פסול, וְהָא אָמַר ריש לקיש שאפילו אם כתוב זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן מכל מקום נַמִּי אופן של 'טוֹפֶס' הֲוֵי, והוא פסול לזוגות העליונים. מתרצת הגמרא, הָנֵי מִילֵּי שאפילו זמן אחד לכולן פסול, דווקא הֵיכָא דְּלֹא עָרְבִינְהוּ מֵעִיקָּרָא – באופן שלא כתב בתחילת הגט את כל השמות יחד, 'אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית', אֲבָל הָכָא, באופן דְּעָרְבִינְהוּ מֵעִיקָּרָא – שאכן כתב את כל השמות בתחילת הגט, הדין הוא שרק אִי פָּלֵיג לְהוּ – אם הגט נחלק ונפסק בְּזְמַן שבין זוג לזוג אֵין – אכן פסולים הגיטין העליונים, אך אִי לֹא כתב זמן לכל אחד ואחד, אלא כתב זמן אחד לכולן, לֹא נפסלו העליונים. ולכן נקטה הברייתא 'זמן לכל אחד ואחד', משום שזמן אחד לכולן אכן לא פוסל את הגט באופן שבו דיברה הברייתא.

משנה

המשנה דנה בעדים החתומים על שני גיטין הכתובים בשטר אחד, זה בצד זה. ונקדים, שמנהג אנשי יון הוא שכאשר אדם חותם את שמו באופן 'יוסף בן שמעון', כוונתו היא ששמו הוא שמעון ושם אביו יוסף. כלומר חתימתו נקראת 'יוסף בן, שמעון', כלומר בנו של יוסף, שהוא שמעון.

שְׁנֵי גִּיטִּין שֶׁכָּתָבָן בשטר אחד לרוחבו, זֶה בְּצַד זֶה, גט אחד בצד הימני של השטר וגט שני בצדו השמאלי, וְחתימות של שְׁנַיִם עֵדִים עֹבְרִים בָּאִים מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה – החתימות מתחילות תחת הגט הימני ונגמרות תחת הגט השמאלי, ונמצא ששם העד הוא תחת הגט הימני ושם אביו תחת השמאלי, וְכן יש בשטר זה חתימות של

המשך בעמוד מז

שְׁנַיִם עֲדִים יְוָנִים – יהודים הגרים ביון, וחותמים כמנהג אנשי יון, וגם חתימותיהן שלהם **בָּאִים מִתַּחַת זֶה** – הגט הימני **לְתַחַת זֶה** – הגט השמאלי, ונמצא ששם העד תחת הגט השמאלי ושם אביו תחת הגט הימני, שהרי הם חתמו כמנהג יון. הדין הוא, **שֶׁאֶת** הגט **שֶׁהָעֲדִים הָרִאשׁוֹנִים** [–העליונים] **נִקְרָאִין עָמּוֹ** – הגט שתחתיו חתמו העדים העליונים את שמם [ולא את שם אביהם], הוא **כָּשֵׁר**. לכן, אם העדים העברים חתמו מעל העדים היונים הגט הימני כשר, ואם העדים היונים חתמו מעל העדים העברים הגט השמאלי כשר. ואם חתמו העדים באופן **שֶׁעֵד אֶחָד עִבְרִי** חתם ראשון, ונמצא שמו תחת הגט הימני ושם אביו תחת השמאלי, **וּמתחתיו חתם עֵד אֶחָד יְוָנִי** שהתחיל לכתוב את שם אביו בסוף השיטה, תחת הגט השמאלי, והמשיך לכתוב את שמו בתחילת השיטה הבאה, תחת הגט הימני, **וְאחריו חתם עֵד אֶחָד עִבְרִי** באופן זה, ששמו תחת הגט השמאלי בסוף השיטה ושם אביו תחת הגט הימני, **וְאחרון חתם עֵד אֶחָד יְוָנִי** שהתחיל לחתום בתחילת השיטה, ונמצא שם אביו תחת הגט הימני ושמו תחת השמאלי, **וחתימותיהן בָּאִין מִתַּחַת** גט **זֶה לְתַחַת** גט **זֶה** כאשר התבאר, שחתמו העד הראשון והשני את שמם תחת הגט הימני ושם אביהם תחת השמאלי, והעד השלישי והרביעי חתמו את שמם תחת הגט השמאלי ושם אביהם תחת הימני, הדין הוא **שֶׁשְּׁנֵיהֶם** – שני הגיטין **פְּסוּלִין**.

גמרא

מבואר במשנה (להלן ע"ב) שיש שלשה אופנים שהעד יכול לחתום על הגט. כגון אדם ששמו ראובן בן יעקב, אינו צריך לחתום 'ראובן בן יעקב עד' אלא הוא יכול לחתום 'ראובן עד' או 'בן יעקב עד' או 'ראובן בן יעקב'.

הגמרא מקשה על האופן שהתבאר ברישא, ששני עדים עברים חתמו כדרכם תחת שני הגיטין ותחתיהם שני עדים יונים, והתבאר שרק גט אחד כשר. מקשה הגמרא, **וְלִיתְכַּשַּׁר הָאי** – הגט הימני **בִּ'רְאוּבֵן', וְהָאי** – הגט השמאלי **בִּ'בֶן יַעֲקֹב עֵד'**, ויועילו חתימות שני עדים הראשונים להכשיר את שני הגיטין, **דְּהָא תְּנַן** שאם חתום על הגט נוסח **'בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד', כָּשֵׁר** הגט בכך, ואין צריך העד לחתום את שמו. מתרצת הגמרא, מדובר במשנה באופן **דְּכָתַב 'רְאוּבֵן בֶּן' אַקְמָא** – תחת הגט הימני, **וְ'יַעֲקֹב עֵד' אַבַּתְרָא** תחת הגט השמאלי, ומוכח שאין כוונתו לחתום על שניהם שכן 'ראובן בן' אינו דרך חתימה. מקשה הגמרא עוד, **וְלִיתְכַּשַּׁר הָאי** – הגט הראשון **בִּ'רְאוּבֵן בֶּן', וְלִיתְכַּשַּׁר הָאי** – הגט השמאלי **בִּ'יַעֲקֹב עֵד', דְּהָא תְּנַן** שאם יש בגט חתימה בנוסח **'אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד', כָּשֵׁר** הגט אף ללא שם האב. מתרצת הגמרא, מדובר במשנה באופן **דְּלָא כָּתַב** החותם את המילה **'עֵד'**, ותחת הגט השמאלי כתוב רק 'יעקב', ואין הגט כשר בכך. **ומתרצת** הגמרא עוד, **אִיבָּעֵית אֵימָא, לְעוֹלָם** אכן מדובר במשנה באופן **דְּכָתַב** החותם את המילה **'עֵד', וּמדובר** באופן **דְּיָדְעִינַן דְּהָא חֲתִימָה דִּלְאו דְּיַעֲקֹב הוּא** – אנו מכירים את החתימה, ויודעים שהיא של ראובן ולא של יעקב, ולכן אי אפשר להכשיר את הגט השמאלי בחתימה זו.

מקשה הגמרא עוד, וְאַף שזו אינה חתימת יעקב, יש לנו להכשיר את הגט ולומר דְּלְמָא אכן ראובן בְּשָׁמָא דְּיעקב אֲבוהַּ חָתִים. מתרצת הגמרא, לָא שָׁבִיק אִינִישׁ שְׁמֵיהּ וְחָתִים שָׁמָא דַּאֲבוהַּ – לא עוזב אדם את שמו וחותם בשם אביו, וודאי לא חתם ראובן כך.

מקשה הגמרא עוד, וְעדיין יש לנו להכשיר את החתימה 'יעקב' שכן דְּילְמָא אכן חתם זאת ראובן, אך לא בשמו אלא סִימָנָא שַׁוְּיֵיהּ – שרגיל ראובן לחתום סימן מסוים במקום שמו, ולקח לו את שם אביו כסימן לחתום בו, דְּהָא רַב צָיֵיר כַּוְורָא [–דג] במקום לחתום את שמו, רַבִּי חֲנִינָא צייר חֲרִיותָא [–ענף דקל], רַב חִסְדָּא צייר את האות סמ"ך, רַב הוֹשַׁעְיָא את האות ע"ן, וּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא צָיֵיר מָכוּתָא [–תורן ספינה] בתורת חתימה. מתרצת הגמרא, לָא חָצִיף אִינִישׁ לְשַׁוּוֵי לְשָׁמָא דַּאֲבוהַּ סִימָנָא – אין אדם מתחצף לעשות את שם אביו סימן, ואין לחשוש לכך.

מקשה הגמרא, וְאַף שאין חתימות העדים העליונים מועילות לגט השני, עדיין אפשר להכשיר את שני הגיטין, לְיתַכְּשֵׁר הַאי גט הימני בְּשֶׁנֵי עֵדִים עֲבָרִים, שהרי שמם חתום תחתיו, ולא יגרע מה ששמות אבותיהם חתומים תחת הגט השמאלי, וְכן לְיתַכְּשֵׁר הַאי גט השמאלי בְּשֶׁנֵי עֵדִים יְוָנִים שחתמו את שמם תחתיו. ואכן אפשר להכשיר גט עברי על ידי עדים יונים, דְּתָנֵן במשנה להלן, גֵּט שֶׁכָּתְבוּ – הכתב שלו הוא בְּעִבְרִית, וְעֵדָיו חתומים בְּיָוָנִית, או שהוא כתוב בְּיָוָנִית וְעֵדָיו חתומים בְּעִבְרִית, כָּשֵׁר הגט. ואם כן, אפשר להכשיר את הגט השמאלי על ידי העדים היונים. וְכִי תֵּימָא דְּכֵיוָן דְּמוּפְלָג החתימה של העדים התחתונים מן הגט בְּשֶׁנֵי שִׁיטִין, לֹא כשר הגט בחתימות אלו, וְהרי אין לפסלו משום כך, משום דְּהָאמַר חִזְקִיָּה שאם מָלְאוּ את הריוח הזה בְּחתימות עדים, אף שהם קְרוֹבִים ופסולים לעדות, כָּשֵׁר, משום שרק ריוח חלק פוסל את הגט. והרי כאן אין רווח חלק, שהרי יש שם את שמות אבות העדים העליונים. מתרצת הגמרא, אכן הָא תָּנֵי [–הרי שנה] וְעֵירֵי שִׁשְׁנֵיהֶן – שני הגיטין אמנם כְּשֵׁרִין, ואין שמות אבות העדים העליונים מפסיקים בין הגט השני לחתימות העדים התחתונים.

שואלת הגמרא, וְתָנֵא דִּידָן [–שלנו] כלומר משנתינו, מדוע היא פוסלת את הגט השני. משיבה הגמרא, הגט פסול מחשש דְּילְמָא גּוּנְדֵּלִית [–שלא כדרכם] חָתִים העדים התחתונים, אלא חתמו כמנהג העדים העליונים, וְנמצא שכּוּלְּהוּ אֶחָד הוּא דְּחַתִימֵי – שכל העדים חתמו על הגט הראשון שחתמו עליו העליונים:

שנינו במשנה, שאם חתמו עֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי וכו', ועד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה, שניהם פסולין: מקשה הגמרא, וְלִיתְכַּשֵׁר הַאי גט הימני בְּעֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי, שהרי שני העדים הראשונים חתמו את שמם תחת הגט הימני ואת שם אביהם תחת השמאלי, וְכן אפשר להכשיר את הַאי – הגט השמאלי בְּעֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי, שהרי שני העדים האחרונים חתמו את שמם תחתיו, כאשר התבאר. ואין גורע שאחד מן העדים הוא עברי ואחד יוני, דְּהָא תָּנֵן במשנה להלן, שאם חתמו על הגט עֵד אֶחָד עִבְרִי וְעֵד אֶחָד יְוָנִי כָּשֵׁר הגט. מתרצת הגמרא, אכן הָא תָּנֵי [–הרי שנה] וְעֵירֵי שִׁשְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים.

שואלת הגמרא, וְתָנֵא דִּידָן [–שלנו], כלומר משנתינו, מדוע היא פוסלת את שני הגיטין. משיבה הגמרא, משנתינו חוששת דְּילְמָא גּוּנְדֵּלִית [–שלא כדרכו] חָתִים אחד העדים, כגון שחתם העד השני [היוני] כמנהג העברים, שכך ראה את העד שלפניו חותם, ונמצא ששמו אכן תחת הגט השמאלי, או שחתם הרביעי [היוני] גונדלית אגב השלישי, ונמצא שמו תחת הגט הימני, או שחתם העד השלישי [העברי] כמנהג היונים, שכך ראה את העד שלפניו חותם, ונמצא שמו תחת הגט הימני, וְנמצא אם כן שֶׁתָּלְתָא עדים חתמו אֶחָד – על גט אחד, וְרַק חַד – עד אחד חתם אֶחָד – על הגט השני, ואי אפשר להכשיר אף גט:

משנה

כתב גט, וּשְׁייֵר והותיר מְקֻצָּת מלשון הַגֵּט שעדיין לא כתב, וּכְתָבוּ – את החלק הנותר בְּדַף הַשֵּׁנִי – בטור הסמוך לו מן הצד באותה הירִיעה, וְהָעֵדִים חתומים מִלְמַטָּה בסוף הגט בעמוד השני, הגט כָּשֵׁר.

אם חָתְמוּ הָעֵדִים בְּרֹאשׁ הַדַּף – בראש העמוד מעל לכתיבת הגט, או אם חתמו העדים מִן הַצַּד – בגליון שסמוך לגט מימינו או משמאלו, אוֹ אם העדים חתמו מֵאַחֲרָיו – מאחורי הגט, בכל האופנים הללו, אם מדובר בְּגֵט פָּשׁוּט שחכמים תיקנו שהעדים יחתמו בתוכו, הגט פָּסוּל.

חִקֵּיף רֹאשׁוֹ – קירב תחילתו שֶׁל גט זֶה בְּצַד רֹאשׁוֹ שֶׁל גט זֶה – כתב גט אחד מאמצע הגליון כלפי מטה, ומשסיים את כתיבתו החל לכתוב גט נוסף מאמצע הגליון כלפי מעלה, נמצא שראשי הגיטין סמוכים זה לזה, וְהָעֵדִים חתומים בָּאֶמְצַע הגליון בין שני הגיטין, באופן זה שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין משום שחתימת העדים אינה נקראת עם אף אחד מן הגיטין.

כתב גט אחד מראש הגליון ועד אמצעו, ואחר כך כתב גט נוסף מראשו השני של הגליון ועד אמצעו ונמצא סוֹפוֹ שֶׁל גט זֶה, נגמר בְּצַד סוֹפוֹ שֶׁל גט זֶה, וְהָעֵדִים חתומים בָּאֶמְצַע בין סופי הגיטין, אֶת שֶׁהָעֵדִים נִקְרִין עִמּוֹ – הגט שגג חתימתם של העדים פונה לעברו, כפי שרגילים לחתום בכל גיטין, כָּשֵׁר, ואילו הגט שרגלי האותיות פונות לעברו פסול.

חיבר את רֹאשׁוֹ שֶׁל גט זֶה בְּצַד סוֹפוֹ שֶׁל גט זֶה, וְהָעֵדִים חתומים בָּאֶמְצַע במקום שבו מסתיימת כתיבת גט אחד ומתחילה כתיבת הגט השני, אֶת שֶׁהָעֵדִים נִקְרִין בְּסוֹפוֹ – הגט שחתימת העדים כתובה בסופו כָּשֵׁר.

גֵּט שֶׁכָּתְבוּ – שנכתב בְּעִבְרִית וְעֵדָיו חתמו בְּיָוָנִית, או גט שנכתב בְּיָוָנִית וְעֵדָיו חתמו בְּעִבְרִית. וכן אם עֵד אֶחָד מעדי הגט עִבְרִי וחתימתו בעברית, וְעֵד אֶחָד יְוָנִי – ישראל מארץ יון, וחתימתו בכתב יווני, או כדרך שהיוונים חותמים שמקדימים את שם האב לשמם. וכן כָּתַב סוֹפֵר – סופר שכתב את הגט וחתם בו וְעֵד אחד נוסף חתם עמו, בכל אלו הגט כָּשֵׁר.

חתם העד 'אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד' הגט כָּשֵׁר. וכן אם חתם 'בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד', כלומר, שלא הזכיר את שמו כלל כי אם את שם אביו, הגט כָּשֵׁר. וכמו כן אם חתם 'אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי', וְלֹא כָּתַב בסיום את המילה 'עֵד', הגט כָּשֵׁר. וְכֵן הָיוּ נְקִיֵּי הַדַּעַת שָׁפִירוּ שְׁלַיִם עוֹשִׂין, שהיו חותמים 'פלוני בן פלוני', ולא היו מסיימים את חתימתם עם המילה 'עד', שמקצרים היו בלשונם.

כָּתַב בגט את חֲנִיכָתוֹ – שם הלווי [–כינוי] של כל משפחת הבעל, במקום לכתוב את שם אביו של הבעל, וַחֲנִיכָתָהּ – וכן אם כתב בגט את שם הלווי של כל משפחת האשה, במקום לכתוב את שם אביה, כגון שכתב 'אברהם בן עזרא', ועזרא אינו אביו של אברהם כי אם זקן זקנו, אלא שמשפחתו מתייחסת אליו, הגט כָּשֵׁר, ואין אנו אומרים שמכיון שאין זה שם אביו ושם אביה, יהיה דינו כגט ששינה בו שמו ושמה שהוא פסול, כמבואר במשנה לעיל (פ.).

גמרא

שנינו בתחילת המשנה, שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני, והעדים מלמטה, כשר:

שואלת הגמרא, וְלֵיחוּש דִּילְמָא הָנֵי תְּרֵי גִּיטֵּי הָווּ – הרי יש לחשוש שמא שני עמודים אלו, היו שני גיטין של שני בני אדם, שלו ושל איש נוסף, שנכתבו במגילה אחת זה לצד זה, והגט השמאלי נכתב גבוה יותר מן הימני, וְאִיתְרְמֵי לֵיהּ זְמַן דְּקַמָּא – ובכך הזדמנו לו מקום הזמן של הגט הראשון שנכתב בשורות העליונות של הגט, וְעֵדִים דְּבַתְרָא – ומקום חתימת העדים של הגט השני, שנכתבים בשורות התחתונות של הגט, שיהיו כתובים זה כנגד זה. ומפני שלא רצה בגט שלו, מכיון שהיה כתוב בו איזה תנאי שלא היה לרצונו, נטל סכין וְנַגֵּייהּ לְזִמַן דְּבַתְרָא – וחתך את מקום הזמן שבגט השמאלי, שהוא גבוה מהגט הימני, וְעֵדִים דְּקַמָּא – וכן חתך את מקום חתימת העדים שבגט הימני, שהוא נמוך מן הגט השמאלי, ודקדק לחתוך באופן שהמילים בגט השני יהיו בהמשך למילים בגט הראשון, עד שנראה כאילו הכל גט אחד שנכתב על גבי שני

המשך בעמוד מד

טורים במגילה אחת, ובאמת אין אלו שני גיטין, והעדים החתומים על הגט השני [השמאלי] אין הם העדים שחתמו על הגט שלו [הימני].

משיבה הגמרא, **אָמַר רַב אַבָּא אָמַר רַב, כְּשֶׁשִּׁ"ן רֵיוַח מְלֻמָּדָה** – המשנה מדברת באופן שנותר גליון הנייר ריק בסוף הגט הראשון, המוכיח שלא נכתב שם דבר נוסף, ולא נחתך מן הגט מאומה, אלא כך היא צורת הגט מתחילתו, שנכתב בשני עמודים זה לצד זה.

מוסיפה הגמרא לשאול, **וְדִלְמָא וְמִן דְּכַתְרָא מֵינַּו נַּוֵּיהּ** – ועדיין יש לחוש שמא באמצע כתיבת הגט שלו הראשון, חזר בו מרצונו לגרש את אשתו ועל כן לא השלים את כתיבתו, ובחלקו העליון של העמוד הסמוך היה כתוב גט של אחר, וכאשר רצה לגרשה בשנית חתך את חלקו העליון של הגט השני [השמאלי] באופן שהמילים בגט השני יהיו בהמשך למילים בגט הראשון, ועל ידי כך השלים את כתיבת הגט שלו.

משיבה הגמרא, **כְּדַאֲמַר רַב אַבָּא אָמַר רַב** – כשם שאמר רב אבא בשם רב, שדברי משנתינו אמורים **כְּשֶׁשִּׁ"ן רֵיוַח מְלֻמָּדָה** – כשנותר גליון ריק בסוף הגט, ומתוך כך ניכר שלא היה כתוב שם דבר ולא נחסר מן הגט מאומה, ועל כן אין לחשוש שמא נחתך בסופו,